

A bánya a Marótpusztához tartozó Vári-dűlőben fekszik, amely a SMMI Régészeti Adattárának nyilvántartásában lelőhelyként szerepel, s a hagyomány szerint itt állt „Marót vára”.

A bányászásra kijelölt területen 2000. szeptember 12. és november 19. között a tulajdonos Wienerberger Téglaiipari Rt. anyagi támogatásával végeztünk megelőző feltárást.

Az ásatás során 2900 m²-t tártunk fel. Sikerült megtalálnunk egy 15–16. századi földvár sáncárckait, valamint egy téglából épült, nyugaton négyzet alakú (5×5 m) toronnyal ellátott templom alapjait és az azt körülvevő temetőt. A sáncon kívül, a földvártól D-re, a várral egyidős gödrök és kemencék, valamint Árpád-kori gödrök kerültek elő.

A rendelkezésre álló idő és anyagi fedezet ebben az ütemben részleges feltárást tett lehetővé. A többretegű templom körüli temetőnek a bányagödör szélében elhelyezkedő keskeny, nyugati sávját tudtuk teljesen feltárni, a templomhoz közelebbi temető rész teljes feltárását nem tudtuk elvégezni. Összesen 186 objektumot tártunk fel. Legjelentősebb leletanyag egy 1514-es dénár, egy ólomból öntött kereszt töredéke, ezüst spirálos, gyöngyös díszítésű párták, könyvsarok veret. Néhány sírban egyoldalas, 1514–1525 között vert ezüstérme volt.

A templom alapjait a korábbi időkben teljesen kiszédték, a nyomokból ítélve az egész erődítményt még a 16. században elpusztíthatták. A vár négy sarokbástya lehetett, a jelenkori bányászat elpusztította az északnyugati bástyát, valamint a nyugati védműrendszert. Az erődítésnek és a templomnak egyelőre még nem tisztázott több periódusát lehet megállapítani. A DNy-i bástyát és a nyugati sánctól biztosan ráépítették a temető korábbi, nyugati sírjaira. A sánctól belülről cölöpsor erősítette, az É-D-i belső átmérő kb. 30 méter volt.

KÖLTŐ LÁSZLÓ

309. Somogytúr, Zrínyi utca 15.

(Somogy megye) Kö

Gázvezeték árkának ásásakor 2000. október 13-án 14–15. századi, a kör alakú fejen bevéselt oroszlán stilizált ábrázolásával középkori gyűrűt találtak embercsontok mellett.

Tóth József somogytúri múzeumi gondnok elmondása szerint az 1970-es években földmunkák során már előkerültek koponyák és különböző temetkezésekre utaló maradványok. Ezek bejelentése akkor sajnos nem történt meg. A most bejelentett helyszín a római katolikus templomtól D-re 200 m-re van. Az elmondottak alapján egy középkori temető – esetleg templom – lehetett a megbolygatott területen. A lelőhelyről fotók készültek.

MAGYAR KÁLMÁN

310. Szabadbattyán határa

(Fejér megye) Ő, Ró

Tovább folytatódott a Sárvíz-Malomcsatorna bal partján fekvő késő római épület feltárása. Ebben az évben

az épület É-i traktusának Ny-i oldalán és a Ny-i oldal múlt évben már feltárt D-i oldalán folytattuk a kutatásokat.

Az É-i traktus Ny-i felén, az apszissal záródó nagy terem mellett nyitott folyosó, egy különálló nagy épület, egy udvar, illetve egy nagyméretű, eddig csak részben feltárt, valószínűleg az épülethez tartozó újabb helyiség került elő. A jó minőségű terrazzo padlójú helyiségben vastag törmelékréteg volt erős égésnyomokkal, nagy mennyiségű égett maggal. A különálló épületben a padló szint már nem maradt meg. Az épület É-i oldalán egy kora császárkori objektum (lakóház) nyomai – nagy mennyiségű kerámiatöredékekkel – került elő. Az udvar 4. századi járósíntjén a beomlott kövek közt egy csontváz feküdt. A Ny-i traktus homlokzatát alkotó pillérsor É-i végén egy nagyméretű újkori bolygatás kora császárkori gödröt érintett.

A Ny-i traktus feltárt D-i szakaszán kiemelésre kerültek 10×5 m-es szakaszon a múlt évben visszatemetett, több rétegben lezuhant falfestmények. A geometrikus és növényi motívummal díszített falfestmény a Ny-i perystilium falán lehetett. A falfestmények kiemelésével párhuzamosan és utána e részen tisztázásokra is sor került. Az ezen az oldalon lévő bejárat kiszedett falainak előkerülésével bizonyítható, hogy az épület közepén lévő udvarba valóban kívülről egy oldalsó bejárat vezetett. A bejárat vonalában kiemelt trachitlapok nyomait sikerült rögzíteni. Tisztáztuk ezen épületrész termeinek, helyiségeinek méretét. Előkerült a Ny-i traktusban levő, már ismert kör alakú épület egy újabb szakasza, egy, az épülettel nem egykorú, visszabontott, széles, kiszedett fal. Az ez évi, augusztus közepén kezdődő feltárás közel 900 m²-nyi újonnan feltárt és kb. 1000 m², 1999-ben már elkezdett, de be nem fejezett területet érintett. Az épület É-i traktusában újabb őskori objektumok (gödör, ház) került elő.

A feltáráson részt vett: Somogyi Zsolt, Boruzs Katalin, Kovács Lóránd egyetemi hallgató, a falfestményeket ifjú Bóna István és Márkus Péter művész-restaurátorok emelték ki.

NÁDORFI GABRIELLA

311. Szabadhídvég, Pusztavár, földvár

(Fejér megye) Ő

2000. november végén és december elején többnyire ködös, hideg időjárás mellett, összesen 5 napi munkával végeztem helyszíni felmérést. A felvett pontok alapján, a Sándorfi György által kidolgozott számítógépes program segítségével szerkesztettem meg a szintvonalakat, a sánc kiterjedését és egyéb tereptárgyakat.

Pusztavár Szabadhídvég községtől K-re a református templomtól mérve 1,5 km-re emelkedik, természetes dombon.

A földvár D-i és DNy-i oldalán húzódik a sánc, magassága a belső oldalon 2–3, a külső oldalán 3–6 m között változik. A terület többi oldalát egyszerű perem ha-

tárolja a rendkívüli meredek domboldal felett. Ezeken a részeken valószínűleg eredetileg sem volt mesterségesen emelt sánc, a feltehető védelmi vonalat (palánk, cölöpsor) csak ásatással lehet keresni.

Sáncárok sehol sem látszik. A földvár ÉNy-i vége alatti, kb. 80 m hosszú árok esetleg a mesterséges sáncárok megmaradt végét jelenti.

A sánc K-i vége felé egy magassági kő van, tengerszint feletti magassága 130,1 m. Más mérési pontot sehol sem találtunk. Ettől Ny-ra 70 m széles, újkori átvágás szakítja meg a sáncot. A sánc ÉNy-i vége után 15 m-re is van egy meredek feljáró a belső területre, de ez nem szakítja meg az itt kezdő peremet.

A belső terület legmagasabb része középtájon van. Az innen É felé lehúzó, összekeskenyedő emelkedést illetve a meredek oldalvölgyet bokros erdő fedi. A völgy két oldala felett rövid szakaszon alacsony, sáncra emlékeztető töltés húzódik, őskori, vagy újkori eredetét ásatással lehetne eldönteni. A földvár egész belső területe, egészen a sáncig, illetve a peremekig teljes egészében szántóföld. Csak az ÉNy-i végében van kisebb füves rész. A sáncot és a külső domboldalakat mindenhol fű borítja, kivéve az említett kis erdős részt. ÉK-i oldalában és a peremben mély szakadék vágódik be.

A belső területet jelenleg őszi vetésű, már magasra nőtt repce borítja. A belső területen nem végeztünk felmérést, csak helyenként. Munkatárs: Terei György.

NOVÁKI GYULA

312. Szada, Margita-dűlő

(Pest megye) Ú

Az MTK-Hungária Sport Kft. labdarúgó utánpótlás-nevelő centrumot kíván létesíteni Szada külterületén. A beépítendő terület ÉNy-i szélén helyezkedik el – Veregyház területére áthúzódva, és a Topográfiában ott tárgyalva – a 37/42. számú lelőhely. A lelőhely a topográfiai adatok alapján kevésbé tűnt intenzívnek, ezért kutatóárokokkal tisztáztuk az építkezéssel érintett területet. 2000. április 27–28-án az érintett részen, egy ÉNy-DK irányú magaslat DK-i oldalán három, egymással párhuzamos, 2,50 m széles kutatóárokot húztunk a feltételezett lelőhely teljes szélességében. A vörös agyagos altalaj átlagosan 20–30 cm mélyen jelentkezett, ami a terület erős kopottságára utal. A kutatóárokban régészeti jelenségekre utaló nyomot – egy a humuszolásból előkerült pattintott kőeszköz kivételével – nem találtunk, csupán újkori beásásokat és két, egymás közelében futó, gyakorlatilag párhuzamos, V metszetű árkot. Az egyikben az átvágáskor újkori mázas, mintás cserép került elő, a másik kora leletek hiányában megállapíthatatlan.

A lelőhelytől DK-re, kb. 200 m-re lévő magaslaton, amelyet ugyancsak érint az építkezés, ugyancsak húztunk egy kutatóárokot. Itt az altalaj hasonló mélységben jelentkezett, de semmiféle beásásnak, régészeti jelenségnek nyomát nem találtuk.

A kutatás alapján minden jel arra utal, hogy a lelőhely valószínűleg az erózió áldozatává vált. További kutatás perspektívátlan, megelőző feltárása nem szükséges.

KÖVÁRI KLÁRA – KULCSÁR VALÉRIA

313. Szakadát, Szakajtó-hegy

(Tolna megye) I

Légi felderítésnél a falu felett emelkedő, ÉNy-DK-i irányú dombon mintha mesterséges földművek látszottak volna.

2000 tavaszán terepbejárást végeztem, a domb egész területe bozótos erdő. Három oldalról meredek. É-i végén, mielőtt elkezdene lejtteni, mintha sánc mutatkozna, mely Dél felé folytatódik. Ez Ny-i oldalon teraszban folytatódik, K-i oldalon kevésbé figyelhető meg. Dél felől viszont nincs lezáródás, sőt a domb errefelé kissé emelkedik. Valószínű, hogy a sáncnak látszó töltés egykori birtokhatár, a teraszok pedig talán a felvezető út maradványai. Leletet nem találtam.

MIKLÓS ZSUZSA

314. Szakály, Bogár-völgy

(Tolna megye) Kö

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma 1999–2000. évi felhasználásra 307 000 Ft támogatást nyújtott a Tolna megyei földvárkutatáshoz. Cél a mezőgazdasági munkák miatt már teljesen elpusztult, felszíni nyomokat már nem mutató őskori és középkori várak felderítése volt. A légi felderítést, légi fotózást 1999 decemberében hóban, valamint 2000 tavaszán, különböző megfigyelési és időjárási körülmények között végeztem.

Ennek eredményeként a Bogár-völgyben feltételezni lehet, hogy talán arra a helyre vonatkozik a múlt századi feljegyzés, amely szerint ott erődítés lehetett.

MIKLÓS ZSUZSA

315. Szakály, Füstösmalmi-árok

(Tolna megye) Ő

2000. április 7-i légi fotón az árokra lejtő dombon, a szántásban négyszögletes, sötét csík látszik. Terepbejárással is megnéztem ezt a területet. A talaj igen száraz, többnyire boronált. A sötét csík területén 2 darab őskori (egyik talán rézkori oldal füllel) cserepet találtunk. Valószínű, hogy a sötét csík természetes eredetű, és közöttük a talajerózió miatt világosabb a talaj.

MIKLÓS ZSUZSA

316. Szakály, Tárkánymajor

(Tolna megye) Kö

2000 tavaszán, légi fotózást követő terepbejárással Szakály falutól D-re, a Kapos első teraszán, a 140,6 m-es magassági pontnál a középkori falu nyomait találtam. A ponttól D-re, kb. 50 m-re egy kis dombon szétszán-